

Het pré-Linnaeustijdperk

Iedere plant heeft een naam: een geslachtsnaam, een soortaan- duiding en soms een subspecies of variëteit. Klinkt logisch. Waar komt een naam vandaan? Wie beschrijft planten of hebben dat gedaan? Hoe vindt de registratie of beschrijving plaats? Zijn er spelregels om een geslacht of soort te beschrijven? Kan ik een geslacht of soort naar iemand vernoemen? De komende ander- half jaar in De Wereldbol staan plantennamen en hun naamge- vers centraal.

Tekst en foto: Peter Knippels

Het beschrijven van planten is zo oud als de mens het schrift heeft ontdekt. Ik zou kunnen beginnen bij de Chinezen, Arabieren of bij de Grieken in de oudheid, maar dan is één pagina niet voldoende. Aan de andere kant is de naamgeving in het pré-Linnaeustijdperk al opgeschreven in boekvorm, namelijk door Anna Pavord in 'Namen noemen/Over het scheppen van orde in het Plan- tenrijk'. Ik ga verder waar Pavord eindigt.

DRIE DUITSCERS

Otto Brunfels (1488-1534), Hieronymus Bock (1498-1554) en Leonhart Fuchs (1501-1566) worden gezien als de stichters van de 'moderne' botanie. De Duitser Brunfels heeft naast boeken over theologische en farmaceutische onderwerpen twee boeken over planten geschreven: het driedelige 'Herbarium vivae icones' (1530, 1536) en het tweedelige 'Contrafayt Kräuterbuch' (1532, 1537). Brunfels hangt nog aan de 'oude' wijze van namen geven aan planten en het beschrijven van planten: namen gebaseerd op volzinnen en beschrijvingen van planten op basis van associaties in plaats van hoe de plant eruit ziet. De bijdrage van Hieronymus Bock is, evenals die van Brunfels, in de overgang van middeleeuwse naar de moderne botanie. In de Middeleeuwen ligt de nadruk op het geneeskundige gebruik van planten en het beschrijven van de planten in lange karakteriseringen. Meer dan Brunfels en Fuchs beschrijft Bock hoe de planten er daadwerkelijk uitzien, mede in relatie tot hun groeiplaats. Bock is de eerste waarvan bekend is dat hij de

bloemdelen ziet als belangrijke delen voor het beschrijven van een plant en hij is waarschijnlijk de eerste die de noodzaak van classificatie van planten erkent. Van zijn 'Kreutterbuch' verschijnen twee versies: in 1539 zonder en in 1546 met afbeeldingen. Leonhart Fuchs is net als Brunfels en Bock in Duitsland geboren, opgegroeid en opgeleid tot arts. Na in een aantal plaatsen gewerkt te hebben als arts, wordt Fuchs in 1533 door Ulrich, de graaf van Württemberg, naar Tübingen gehaald om mee te werken aan de herziening van de universiteit in deze plaats. Een jaar later wordt hij aangesteld als professor in de medicijnen. Weer een jaar later legt Fuchs een botanische tuin met medicinale gewassen aan, één van de eerste botanische tuinen in Duitsland. In 1542 verschijnt 'De historia stirpium commentarii insignes'. Hij beschrijft planten zoals ze er echt uitzien en hoe ze in de natuur groeien.

GESLACHT EN SOORT

Van Fuchs is het een kleine stap naar Charles Plumier (1646-1704). Al is het alleen al omdat Plumier *Fuchsia triphylla* ontdekt op Santo Dominigo, wat we nu kennen als Dominicaanse Republiek, en de plant vernoemt naar Fuchs. Naar Plumier is weer het geslacht *Plumeria* vernoemd. De Franse monnik Plumier gaat na zijn intrede botanie studeren in Rome. Na zijn terugkeer in Frankrijk gaat hij in de leer bij de jezuïet Joseph Pitton de Tournefort (1656-1708). Plumier maakt verschillende plantenreizen naar de Antillen en Centraal Amerika. Met De Tournefort reist hij door Europa en naar Klein Azië. Deze Franse botanicus De Tournefort is één van de eersten die een duidelijke definitie heeft opgesteld voor het concept geslacht en onderscheid maakt naar geslacht en soort. Nieuw is het concept van geslacht en soort niet. De zogenaamde binominale naamgeving wordt door de meeste bronnen toegeschreven aan de Zwitser Caspar Bauhin (1560-1624). Hij studeert medicijnen aan verschillende universiteiten en legt zich later toe op plantkunde. Hij wordt arts en rector aan de universiteit in Basel. In 1596 verschijnt van zijn hand 'Pinax theatri botanici'. In dit boek introduceert Bauhin de begrippen geslacht en soort en beschrijft hij zo'n 6.000 planten volgens deze binominale of binaire nomenclatuur. Linnaeus neemt in 'Systema Naturae' niet alleen de binominale nomenclatuur over van Bauhin, maar ook veel door Bauhin opgestelde geslachtsnamen. Bauhin laat de oude wijze van beschrijven van planten niet geheel los, namelijk het opnemen van plantkenmerken in de naam, leidend tot een lange zin. Dat gebeurt pas definitief met Linnaeus.

Fuchsia magellanica